

Авансований капітал підприємств сфери виробництва: аналітичний аспект

На основі системного підходу, використовуючи методи групування та узагальнення проведено дослідження авансованого капіталу підприємств сфери виробництва. В якості системи індикаторів застосовано абсолютні та відносні показники. Встановлено наявність деструкції щодо розподілу авансованого капіталу між підприємствами виробничої сфери. Визначено, що ефективність діяльності підприємств суттєво різниться у розрізі галузей сфери виробництва. Виявлено зв'язок між ефективністю господарювання та структурою авансованого капіталу підприємств сфери виробництва. Дослідження структури авансованого капіталу здійснено на основі галузей виробничої сфери, що дало змогу врахувати специфічні особливості ведення бізнесу в кожній з них, а також у розрізі великих, середніх та малих підприємств для візуальної ідентифікації кращого варіанта структури капіталу.

Використовуючи метод стохастичного факторного аналізу встановлено, що вагомий вплив на ефективність господарської діяльності підприємств здійснюють три фактори: питома вага авансованого фонду оплати праці, питома вага основних засобів та нематеріальних активів, питома вага запасів у структурі авансованого капіталу. При цьому напрям і ступінь впливу цих факторів у кожній галузі та для кожного виду підприємств – різний. Враховуючи середовище функціонування підприємств сфери виробництва, на основі отриманих рівнянь регресії запропоновано заходи щодо підвищення ефективності господарювання.

Ключові слова: підприємство; капітал; структура; оплата праці; основні засоби; запаси; ефективність.

Постановка проблеми. Стан функціонування підприємств сфери виробництва, яка є основою для розвитку інших сфер економіки країни, залежить від комплексу факторів та умов. Серед них має велике значення авансований капітал суб'єктів господарювання. Трансформаційні процеси, які нині відбуваються як в економіці країни, так і у сфері виробництва, спричиняють зміни в кількісних параметрах та структурі цього чинника. Як наслідок, змінюються результати діяльності підприємств практично всіх галузей економіки. Україна має досить потужний кадровий, матеріально-технічний, технологічний потенціал, сприятливі природно-кліматичні умови та родючі землі. З огляду на це, а також враховуючи світові тенденції щодо продовольчої безпеки, міграції людського капіталу, ресурсного забезпечення проблема розвитку вітчизняних підприємств сфери виробництва є особливо актуальною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження проблем функціонування підприємств сфери виробництва в частині формування та ефективності використання їх авансованого капіталу досить широко висвітлено у наукових працях вчених [2, 3, 9, 10, 12]. Проте висока мінливість середовища функціонування цих підприємств, з одного боку, та складність, багатогранність проблеми збалансування величини і складових елементів авансованого капіталу для забезпечення зростання ефективності виробництва, з другого боку, зумовлюють необхідність продовження дослідження у визначеному напрямі. Для розробки та реалізації дієвих стратегічних і тактичних змін у сфері виробництва необхідним є, насамперед, визначення оптимальної величини і структури авансованого капіталу підприємств залежно від умов і факторів існуючого середовища ведення бізнесу. У поєднанні з належною системою менеджменту це забезпечить отримання бажаних результатів діяльності підприємств.

Метою дослідження є ідентифікація оптимальної величини і вдосконалення структури авансованого капіталу підприємств сфери виробництва залежно від умов і факторів існуючого середовища.

Викладення основного матеріалу дослідження. Досягнення поставленої мети передбачає уточнення змісту авансованого капіталу підприємств сфери виробництва, визначення методичних прийомів та підходів до проведення дослідження, застосування відповідної системи індикаторів – показників.

З метою з'ясування сутності авансованого капіталу підприємства уточнено зміст категорії «капітал». Термін «капітал» походить від латинського «capitalis», що означає головний. В економічній літературі ця категорія відображена як:

- сукупність засобів і предметів праці, тобто власність підприємства [7];
- запас засобів виробництва (накопичене багатство), що використовується для господарських потреб і приносить дохід [11];
- частина багатства, яка виділяється на одержання доходу або придбання певних речей [1];
- сукупність технічних, матеріальних і грошових засобів, які в процесі свого руху приносять дохід [6];

– інвестиційний ресурс та фактор виробництва з метою отримання доходу [2].

Отже, «капітал» як економічна категорія є носієм прав власності, об'єктом управління, накопиченою цінністю, фактором виробництва або інвестування, джерелом доходу.

Авансований капітал підприємства – це вкладена у господарську діяльність цінність у формі основних засобів та нематеріальних активів, оборотних засобів, людського капіталу тощо, яка у процесі свого руху (трансформації) приносить дохід.

Базою дослідження є підприємства сфери виробництва, до якої згідно з Національним класифікатором України зараховано: підприємства сільського, лісового та рибного господарств, підприємства добувної промисловості та розроблення кар'єрів, підприємства переробної промисловості, підприємства постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, підприємства водопостачання, каналізації та поводження з відходами і підприємства будівництва [8]. З метою систематизації емпіричних даних зазначені підприємства об'єднано за функціональною ознакою у три групи: 1) підприємства сільського, лісового та рибного господарств; 2) промислові підприємства; 3) підприємства будівництва.

Методологічним підходом до проведення дослідження визначено системний, основними методичними прийомами є групування, стохастичний факторний аналіз та узагальнення.

Як систему індикаторів застосовано абсолютні та відносні показники. Основним абсолютним показником є вартість авансованого капіталу підприємства (підприємств галузі). Відносними показниками є: вартість авансованого капіталу з розрахунку на одного працівника, показники структури авансованого капіталу, дохідність авансованого капіталу.

Результати досліджень свідчать, що у 2018 р. авансований капітал підприємств сфери виробництва становив 2423,5 млрд грн (19,5 млн грн з розрахунку на одне підприємство), в тому числі: підприємств сільського, лісового та рибного господарств – 545,1 млрд грн, або 22,5 % від загальної величини, промислових підприємств – 1729,1 млрд грн, або 71,3 %, підприємств будівництва – 149,3 млрд грн, або 6,2 %. Отже, наявна певна деструкція збалансованого розвитку вітчизняної сфери виробництва з огляду на існуючий ресурсний потенціал, умови і фактори ведення бізнесу, тенденції на внутрішньому та зовнішньому товарних ринках (табл. 1).

Таблиця 1

Авансований капітал підприємств сфери виробництва за 2018 р.

Показник	Підприємства сільського, лісового та рибного господарств	Промислові підприємства	Підприємства будівництва	Разом
Авансований капітал, млрд грн	545,1	1729,1	149,3	2423,5
Авансований капітал у середньому одного підприємства, млн грн	10,8	38,9	5,0	19,5
Авансований капітал з розрахунку на одного працівника, тис. грн	938,1	819,5	548,4	817,8
Структура авансованого капіталу:	100,0	100,0	100,0	100,0
питома вага авансованого фонду оплати праці, %	5,5	3,8	5,7	4,3
питома вага основних засобів та нематеріальних активів, %	47,5	68,4	31,4	61,5
питома вага запасів, %	47,0	27,8	62,9	34,3
Дохідність авансованого капіталу, грн	0,96	1,88	2,03	1,60

Джерело: сформовано автором за даними Державної служби статистики України [5]

Ефективність використання авансованого капіталу, що визначена на основі дохідності, також суттєво різниться у розрізі галузей виробничої сфери. У підприємствах будівництва вона найвища (2,03 грн доходу від 1 грн авансованого капіталу), у підприємствах сільського, лісового та рибного господарств – найменша (0,96 грн доходу від 1 грн авансованого капіталу). Враховуючи, що ефективність є результатом дії комплексу факторів та умов, першочергову позицію серед яких займає авансований капітал, визначено такі зв'язки між ними:

1) величина авансованого капіталу з розрахунку на одного працівника підприємства негативно впливає на ефективність: у підприємствах сільського, лісового та рибного господарств цей показник має найвище значення (938,31 тис. грн на 1 чол.), у підприємства будівництва – найменше значення (548,4 тис. грн на 1 чол.);

2) оптимальна структура авансованого капіталу забезпечує вищу ефективність: питома вага авансованого фонду оплати праці як у підприємствах сільського, лісового та рибного господарств, так і підприємствах будівництва перебуває у межах 6 %, а співвідношення основних засобів і запасів у перших становить 1:1, у других – 1:2.

Дослідження структури авансованого капіталу підприємства сфери виробництва проведено у розрізі галузей, що дало змогу врахувати специфічні особливості ведення бізнесу в кожній з них. При цьому відповідні розрахунки здійснено як в цілому по певній галузі виробничої сфери, так і в розрізі великих, середніх та малих за розмірами підприємств. Це забезпечило візуальну ідентифікацію кращого варіанта структури авансованого капіталу.

В галузі сільського, лісового та рибного господарств варта уваги структура авансованого капіталу в середніх за розмірами підприємствах, оскільки за такої структури ефективність використання авансованого капіталу є найвищою (табл. 2).

Таблиця 2

Авансований капітал підприємств сільського, лісового та рибного господарств за 2018 р.

Показник	Великі підприємства	Середні підприємства	Малі підприємства	Разом
Авансований капітал, млрд грн	71,9	253,9	219,4	545,1
Авансований капітал у середньому одного підприємства, млн грн	3123,9	110,5	4,6	10,8
Авансований капітал з розрахунку на одного працівника, тис. грн	2190,6	784,1	977,1	938,1
Структура авансованого капіталу:	100,0	100,0	100,0	100,0
питома вага авансованого фонду оплати праці, %	1,9	7,5	4,4	5,5
питома вага основних засобів та нематеріальних активів, %	71,6	42,7	45,2	47,5
питома вага запасів, %	26,5	49,8	50,4	47,0
Дохідність авансованого капіталу, грн	0,76	1,07	0,90	0,96

Джерело: сформовано автором за даними Державної служби статистики України [4]

Питома вага авансованого фонду оплати праці в цій групі підприємств вища за середнє по галузі значення на 2 пункти і становить 7,5 %. Питома вага основних засобів та нематеріальних активів менша за середнє значення на 4,8 пункту і становить 42,7 %. Питома вага запасів становить 49,8 % або на 2,9 пункту вища за середнє значення.

Структура авансованого капіталу в малих за розмірами підприємствах, в яких рівень ефективності наближений до середнього по галузі значення, проте менший від мінімально допустимого (1 грн доходу від 1 грн авансованого капіталу), потребує коригування переважно в частині авансованого фонду оплати праці та основних засобів і нематеріальних активів. У великих за розмірами підприємствах структура авансованого капіталу потребує внесення змін до всіх складових.

Подібна ситуація спостерігається і в промислових підприємствах (табл. 3).

Таблиця 3

Авансований капітал промислових підприємств за 2018 р.

Показник	Великі підприємства	Середні підприємства	Малі підприємства	Разом
Авансований капітал, млрд грн	1105,8	483,0	140,2	1729,1
Авансований капітал у середньому одного підприємства, млн грн	4665,9	99,3	3,6	38,9
Авансований капітал з розрахунку на одного працівника, тис. грн	1513,0	446,8	470,6	819,5
Структура авансованого капіталу:	100,0	100,0	100,0	100,0
питома вага авансованого фонду оплати праці, %	2,5	6,5	4,8	3,8
питома вага основних засобів та нематеріальних активів, %	74,9	56,9	57,5	68,4
питома вага запасів, %	22,6	36,6	37,7	27,8
Дохідність авансованого капіталу, грн	1,62	2,55	1,62	1,88

Джерело: сформовано автором за даними Державної служби статистики України [4]

Результативною є структура авансованого капіталу у середніх за розмірами промислових підприємствах, за якої ефективність є найвищою в галузі. Питома вага авансованого фонду оплати праці в цій групі підприємств вища за середнє по галузі значення на 2,7 пункту і становить 6,5 %. Питома вага основних засобів та нематеріальних активів менша середнього значення на 11,5 пункту і становить 56,9 %. Питома вага запасів становить 36,6 % і перевищує середнє по галузі значення на 8,8 пункту.

У великих і малих за розмірами промислових підприємствах структура авансованого капіталу досить суттєво різниться за всіма складовими, хоча рівень ефективності за такої структури капіталу в обох групах підприємств досить високий (1,62 грн доходу від 1 грн авансованого капіталу). Це зумовлює необхідність подальшого вивчення впливу фактора структури авансованого капіталу на ефективність.

У галузі будівництва найвища ефективність авансованого капіталу у великих за розмірами підприємствах. Внаслідок чого структура авансованого капіталу в цій групі підприємств варта уваги (табл. 4).

Таблиця 4

Авансований капітал підприємств будівництва за 2018 р.

Показник	Великі підприємства	Середні підприємства	Малі підприємства	Разом
Авансований капітал, млрд грн	6,9	55,2	87,2	149,3
Авансований капітал у середньому одного підприємства, млн грн	1157,7	63,8	3,0	5,0
Авансований капітал з розрахунку на одного працівника, тис. грн	1021,5	504,8	558,3	548,4
Структура авансованого капіталу:	100,0	100,0	100,0	100,0
питома вага авансованого фонду оплати праці, %	5,1	6,9	5,0	5,7
питома вага основних засобів та нематеріальних активів, %	15,6	25,3	36,6	31,4
питома вага запасів, %	79,3	67,9	58,5	62,9
Дохідність авансованого капіталу, грн	2,75	2,49	1,68	2,03

Джерело: сформовано автором за даними Державної служби статистики України [4]

Питома вага авансованого фонду оплати праці у великих за розмірами підприємствах будівництва менша за середнє по галузі значення на 0,6 пункту і становить 5,1 %. Питома вага основних засобів та нематеріальних активів – менша за середнє значення на 15,8 пункту і становить 15,6 %. Питома вага запасів становить 79,3 %, або на 16,4 пункту вища за середнє значення.

У середніх за розмірами підприємствах будівництва рівень ефективності використання авансованого капіталу також значно вищий за середнє по галузі значення (2,49 грн доходу від 1 грн авансованого капіталу). При цьому структура авансованого капіталу в цій групі підприємств досить суттєво відрізняється від структури капіталу у великих підприємствах.

У малих за розмірами підприємствах будівництва рівень ефективності використання авансованого капіталу хоча й менший за середнє по галузі значення, проте має досить високе значення (1,68 грн доходу від 1 грн авансованого капіталу). При цьому структура авансованого капіталу у цій групі підприємств суттєво відрізняється від структури капіталу в інших групах підприємств.

Для вдосконалення структури авансованого капіталу підприємств сфери виробництва проведено стохастичний факторний аналіз. Як результативний показник застосовано дохідність авансованого капіталу підприємств, факторів – показники величини і структури авансованого капіталу (табл. 5).

Результати аналізу свідчать, що дохідність авансованого капіталу підприємств сфери виробництва формується під впливом переважно трьох факторів: питомої ваги авансованого фонду оплати праці, питомої ваги основних засобів та нематеріальних активів, питомої ваги запасів у структурі авансованого капіталу. При цьому напрям та ступінь впливу цих факторів на результативний показник різний як у розрізі галузей, так і розмірів підприємств.

У підприємствах сільського, лісового та рибного господарств для підвищення дохідності авансованого капіталу варті уваги такі фактори:

– у великих підприємствах – людський капітал (питома вага авансованого фонду оплати праці), основні засоби (питома вага основних засобів та нематеріальних активів) та запаси (питома вага запасів): збільшення значення цих факторів на 1 пункт призведе до зростання дохідності авансованого капіталу відповідно на 0,34 грн, 0,23 грн і 0,22 грн;

– у середніх підприємствах – людський капітал (питома вага авансованого фонду оплати праці): зменшення значення цього фактора на 1 пункт призведе до зростання дохідності авансованого капіталу на 0,19 грн;

– у малих підприємствах – основні засоби (питома вага основних засобів та нематеріальних активів) та запаси (питома вага запасів): збільшення значення цих факторів на 1 пункт призведе до зростання дохідності авансованого капіталу відповідно на 0,19 грн і 0,21 грн.

Таблиця 5

Результати стохастичного факторного аналізу дохідності авансованого капіталу підприємств сфери виробництва

Вид підприємства	Рівняння регресії	Коефіцієнт детермінації (r ²)
Підприємства сільського, лісового та рибного господарств:		
великі підприємства	$y = -20,3 - 0,0008x_1 + 0,34x_2 + 0,23x_3 + 0,22x_4$	0,7921
середні підприємства	$y = -0,1 + 0,0003x_1 - 0,19x_2 + 0,02x_3 + 0,03x_4$	0,9875
малі підприємства	$y = -18,2 - 0,0002x_1 + 0,04x_2 + 0,19x_3 + 0,21x_4$	0,9841
Промислові підприємства:		
великі підприємства	$y = 3,2 + 0,0002x_1 + 0,05x_2 - 0,03x_3 + 0,01x_4$	0,9353
середні підприємства	$y = -9,5 + 0,0005x_1 + 0,13x_2 + 0,09x_3 + 0,16x_4$	0,9795
малі підприємства	$y = -22,5 + 0,0001x_1 + 1,42x_2 + 0,19x_3 + 0,17x_4$	0,9360
Підприємства будівництва:		
великі підприємства	$y = 12,8 + 0,0002x_1 + 0,47x_2 + 0,07x_3 - 0,18x_4$	0,9154
середні підприємства	$y = 1,1 + 0,008x_1 + 1,21x_2 + 0,02x_3 - 0,17x_4$	0,9830
малі підприємства	$y = -2,63 + 0,0002x_1 + 0,12x_2 + 0,02x_3 + 0,05x_4$	0,9996

Довідково: y – дохідність авансованого капіталу підприємства; x_1 – авансований капітал з розрахунку на одного працівника; x_2 – питома вага авансованого фонду оплати праці у структурі авансованого капіталу; x_3 – питома вага основних засобів та нематеріальних активів у структурі авансованого капіталу; x_4 – питома вага запасів у структурі авансованого капіталу

Джерело: результати досліджень автора

У промислових підприємствах для підвищення дохідності авансованого капіталу слід звернути увагу на такі фактори:

– у великих підприємствах – людському капіталу (питомій вазі авансованого фонду оплати праці): збільшення значення цього фактора на 1 пункт призведе до зростання дохідності авансованого капіталу на 0,05 грн;

– у середніх підприємствах – людському капіталу (питомій вазі авансованого фонду оплати праці) та запасам (питомій вазі запасів): збільшення значення цих факторів на 1 пункт призведе до зростання дохідності авансованого капіталу відповідно на 0,13 грн і 0,16 грн;

– у малих підприємствах – людському капіталу (питомій вазі авансованого фонду оплати праці): збільшення значення цього фактора на 1 пункт призведе до зростання дохідності авансованого капіталу на 1,42 грн.

Щодо підприємств будівництва, то для підвищення дохідності авансованого капіталу в цій галузі доцільно зосередити зусилля на таких факторах:

– у великих підприємствах – на людському капіталі (питомій вазі авансованого фонду оплати праці): збільшення значення цього фактора на 1 пункт призведе до зростання дохідності авансованого капіталу на 0,47 грн;

– у середніх підприємствах – на людському капіталі (питомій вазі авансованого фонду оплати праці) та запасах (питомій вазі запасів): збільшення значення першого фактора на 1 пункт призведе до зростання дохідності авансованого капіталу на 1,21 грн, а зменшення значення другого фактора на 1 пункт – до зростання результативного показника на 0,17 грн;

– у малих підприємствах – людському капіталі (питомій вазі авансованого фонду оплати праці): збільшення значення цього фактора на 1 пункт призведе до зростання дохідності авансованого капіталу на 0,12 грн.

Висновки. Одним із основних факторів розвитку суб'єктів господарювання є обсяг та структура їх авансованого капіталу. Нині спостерігається певна деструкція щодо розподілу авансованого капіталу між підприємствами виробничої сфери, внаслідок чого негативні явища та процеси відбуваються і в інших сферах вітчизняної економіки. Ефективність використання авансованого капіталу в розрізі галузей

виробничої сфери суттєво різняться: найвище значення у підприємствах будівництва, найменше – у підприємствах сільського, лісового та рибного господарств. Значно впливають на цей процес переважно такі фактори: питома вага авансованого фонду оплати праці, питома вага основних засобів та нематеріальних активів, питома вага запасів у структурі авансованого капіталу. При цьому напрям і ступінь впливу цих факторів на ефективність різний у розрізі галузей та розмірів підприємств. Для вдосконалення структури авансованого капіталу підприємств сфери виробництва необхідним є найповніше врахування специфіки кожного підприємства.

Список використаної літератури:

1. *Бережний В.М.* Історія економічних вчень / *В.М. Бережний, В.С. Кушнір, Л.С. Сухомлин.* – Харків : Еспада, 2007. – 320 с.
2. *Бланк І.А.* Управление формированием капитала / *И.А. Бланк.* – К. : Ника Центр ; Эльга, 2002. – 512 с.
3. *Гречан А.П.* Діагностика ефективності діяльності підприємств. / *А.П. Гречан, Н.Й. Радіонова* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2011_10_1/Grechina.pdf.
4. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва. 2018 : статистичний збірник. – К. : Державна служба статистики України, 2019. – 373 с.
5. Діяльність суб'єктів господарювання. 2018 : статистичний збірник. – К. : Державна служба статистики України, 2019. – 161 с.
6. Економічна теорія : підручник / за ред. *В.Д. Базилевича.* – К. : Знання-Прес, 2004. – 615 с.
7. *Лишценко О.В.* Фінансовий облік : підручник / *О.В. Лишценко.* – К. : Центр навчальної літератури, 2008. – 556 с.
8. Національний класифікатор України: класифікація видів економічної діяльності (ДК 009-96) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10>.
9. *Пономарьов Д.Е.* Капітал підприємства: сутність та аналіз формування і використання / *Д.Е. Пономарьов* // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 5. – С. 53–58.
10. *Прокопенко Н.С.* Оценка эффективности использования капитала сельскохозяйственных предприятий / *Н.С. Прокопенко, А.А. Шлебат* // Современный научный вестник. – 2015. – № 4. – С. 36–41.
11. *Смит А.* Исследование о природе и причинах богатства народов / *А.Смит* ; пер. с англ. – М. : Эксмо, 2007. – 960 с.
12. Турило А.А. Оцінка результативності, ефективності, продуктивності і збитковості підприємства : монографія / А.А. Турило, А.М. Турило. – Кривий Ріг : Етюд-Сервіс, 2009. – 196 с.

References:

1. Berezhnyj, V.M., Kushnir, V.S. and Suhomlyn, L.Je. (2007), *Istoriya ekonomichnyh vchen'*, Espada, Harkiv, 320 p.
2. Blank, I.A. (2002), *Upravlenie formirovaniem kapitala*, Nika Tsentr, El'ga, K., 512 p.
3. Grechan, A.P. and Radionova, N.J., *Diagnostyka efektyvnosti dijial'nosti pidpryjemstv*, [Online], available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2011_10_1/Grechina.pdf
4. *Dijal'nist' sub'jektiv velykogo, seredn'ogo, malogo ta mikropidpryjemnytva. 2018* (2019), statystychnyj zbirnyk, Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, K., 373 p.
5. *Dijal'nist' sub'jektiv gospodarjuvannja. 2018* (2019), statystychnyj zbirnyk, Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, K., 161 p.
6. *Ekonomichna teorija* (2004), pidruchnyk, in Bazylevycha, V.D. (ed.), Znannja-Pres, K., 615 p.
7. Lyshylenko, O.V. (2008), *Finansovyj oblik*, pidruchnyk, Centr navchal'noi' literatury, K., 556 p.
8. Nacional'nyj klasyfikator Ukrainy: klasyfikacija vydiv ekonomichnoi' dijial'nosti (DK 009-96), [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10>.
9. Ponomar'ov, D.E. (2016), «Kapital pidpryjemstva: sutnist' ta analiz formuvannja i vykorystannja», *Investycii: praktyka ta dosvid*, No. 5, pp. 53–58.
10. Prokopenko, N.S. and Shlebat, A.A. (2015), «Otsenka effektivnosti ispol'zovaniya kapitala sel'skokhozyaistvennykh predpriyatii», *Sovremennyi nauchnyi vestnik*, No. 4, pp. 36–41.
11. Smit, A. (2007), *Issledovanie o prirode i prichinakh bogatstva narodov*, translated from English, Eksmo, M., 960 p.
12. Turylo, A.A. and Turylo, A.M. (2009), *Ocinka rezul'tatyvnosti, efektyvnosti, produktyvnosti i zbytkovosti pidpryjemstva*, monografija, Etjud-Servis, Kryvyj Rig, 196 p.

Світличин Ігор Іванович – кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту і підприємництва Державного університету «Житомирська політехніка».

Наукові інтереси:

– проблеми ефективності функціонування підприємств.

Стаття надійшла до редакції 21.04.2020.